

25.45x26.6	1	15	עמוד	הארץ - the marker	07/12/2021	79759103-1
אוניברסיטת בן גוריון - 12440						

לא מקום טוב להזדקן
 בו: עובדים ישראלים
 שיוצאים לגמלאות
 מאבדים 38% מהכנסתם
 טלי חרותי-סובר 15

לגמלאים בישראל קשה יותר: עובד שיוצא לפנסיה מאבד 38% מהכנסתו

מחקר שמשווה בין ההכנסות של משקי בית לפני ואחרי היציאה לפנסיה במדינות שונות באירופה ובאגן הים התיכון, מגלה כי בישראל מתרחשת פגיעה גדולה במיוחד בהכנסות של עובד שיוצא לגמלאות • איך ניתן לשפר את המצב – והיכן נמצאים הגמלאים הכי "מסודרים"?

טלי חרותי-סובר

יציאה לגמלאות היא תהליך לא פשוט עבור רבים. חלק אף חווים אותה כמשבר. לעתים מדובר כמשבר נפשי, תחושת אי-שיוכות או צורך, שעמום ואף דיכאון. לעתים קרובות מצטבר לאלה משבר כלכלי, בשל התחלפות המשכורת בתשלומי זיקנה ופנסיה.

מחקר של פרופ' אביה ספיבק ופרופ' אביעד טוריסיני מהמרכז לפנסיה, ביטוח ופסיכולוגיה כלכלית באוניברסיטת בן גוריון ומהמכללה האקדמית עמק יזרעאל, שהתפרסם באחרונה בכתב העת היוקרתי "Social Indicators Research", בדק כיצד נראה יחס התחלופה – היחס בין הכנסת משק הבית לאחר הפרישה, בהשוואה לתקופה שלפניה – במדינות שונות באירופה ואגן הים התיכון.

יחס התחלופה הוא נתון שנהפך למדד מקובל ושימושי בעולם להערכת תנאי הגמלאים ומשקי הבית בנקודת הפרישה. נתוני המחקר גייעו ממאגר הנתונים ארוך הטייפ של סקר בריאות, זקנה ופרישה באירופה (Share).

במסגרת המחקר נבדקו גם לאיים מ-14 מדינות שחולקו לארבע קבוצות: מערב אירופה (גרמניה, צרפת, אוסטריה, בלגיה, שווייץ ולוקסמבורג) מזרח אירופה (צ'כיה, סלובניה ואסטוניה); צפון אירופה או המדינות הסוציאל-דמוקרטיות (שוודיה ודנמרק); ומדינות אגן הים התיכון – ספרד, איטליה וישראל. החוקרים ביקשו לבדוק כיצד נראים החיים אחרי הפרישה עבור פורשים במדינות בעלות תפישות כלכליות שונות.

הפגנה נגד הפגיעה בפנסיה, ב-2019 צילום: אוהד צויגנברג

לטענת החוקרים, "נדרשת התערבות ממשלתית ארוכת טווח שתבטיח איכות חיים טובה לאוכלוסייה המבוגרת לאחר פרישתה מכוח העבודה"

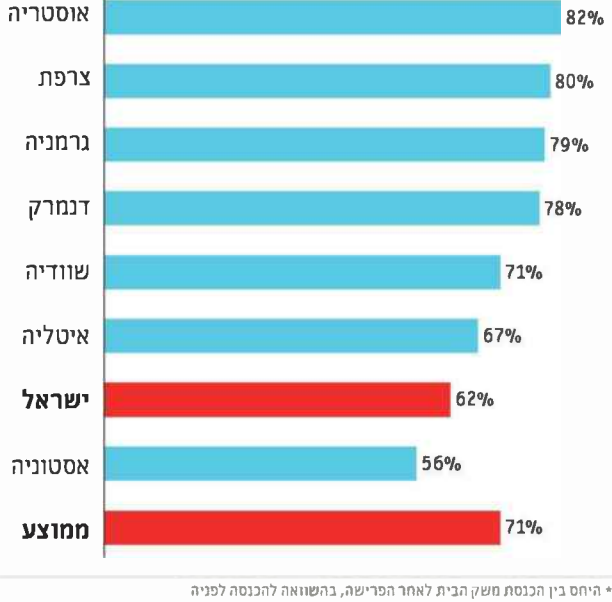
ישראל בתחתית

מבדיקת יחס התחלופה בין המדינות עולה פער גדול. השיעור הממוצע של יחס התחלופה הוא 70%. במילים אחרות, ההכנסה אחרי הפרישה יורדת ב-30% ביחס להכנסה שאליה הורגל משק הבית בשנות העבודה. עם זאת, בין ארבע הקבוצות יש פער גדול: הפגיעה הקטנה ביותר נרשמה במדינות מערב אירופה, שם יחס התחלופה הוא 77%. אחריו, נמצאות המדינות הסוציאל-דמוקרטיות עם יחס תחלופה של 74%. יחס התחלופה במדינות אגן הים התיכון הוא 65%. בתחתית נמצאות מדינות מזרח אירופה, עם יחס תחלופה של 61%, שמציינן פגיעה של כ-40% בהכנסה הבריקה העלתה כי מצבה של

ישראל רע במיוחד: המדינה שבה נרשמת הפגיעה הנמוכה ביותר בהכנסה היא אוסטריה – ממוצע ההכנסה בפנסיה ביחס להכנסה שלפניה הוא 82%. בצרפת, גרמניה ודנמרק יחס התחלופה הוא כ-80%. בשוודיה יחס התחלופה הוא 70% בלבד. בתחתית הרשימה נמצאת אסטוניה עם יחס תחלופה של 56% ורק מעט מעליה ניתן למצוא את סלובקיה וישראל עם יחס תחלופה של 62% בלבד – או פגיעה של 38% בהכנסה לאחר פרישה. במילים אחרות, בעוד פנסיונר אוסטרי וצרפתי סובלים מירידה של 19%-20% בהכנסתם, הרי שהפגיעה בהכנסת הפנסיונרים הישראלים כפולה. גם במבט אל תוך הקבוצה אליה משתייכת ישראל עולה כי במ-

ההכנסות נפגעות

יחס התחלופה* הממוצע בישראל ואירופה

* היחס בין הכנסת משק הבית לאחר הפרישה, בהשוואה להכנסה לפנייה

דינות אחרות נפגעים פחות: יחס התחלופה בספרד ואיטליה הוא 34%-38%, לעומת 38% בישראל.

עבודה או פנסיה?

החוקרים בדקו גם את נושא חלוקת הכנסות משק הבית אחרי הפרישה, שכללו תשלומי פנסיה, עבודה והכנסות מנכסים ותשלומי מים אחרים, כמו מבני משפחה. מהנתונים עלה באופן מובהק כי ככל שתשלומי הפנסיה גבוהים יותר, כך פחות יוצאים לעבודה. במערב וצפון אירופה החלוקה דומה: למשל, תשלומי הפנסיה הם כ-58% מכלל ההכנסות, ואלה מעבירה הן כ-27% בלבד. בנוסף, כ-6% מההכנסה היא מריבית או נכסים, ועוד כ-7% מתשלומים אחרים כמו

העברות מבני משפחה.

לעומת זאת, מפת ההכנסות של גמלאי מזרח אירופה הפוכה, שם הפנסיה היא 41% מכלל ההכנסות אחרי הפרישה, וההכנסות מעבודה הן 46%. גם ההכנסות מנכסים או מריבית קטנות מאוד – 1.5%, בעוד העברות, למשל מבני משפחה, הן כבר כ-11% מהכנסות הגמלאים. גם במדינות הים התיכון התמרנה אינה מעורדת: שיעור ההכנסה מהפנסיה הוא 47% מכלל ההכנסה, ובשל כך, ככל הנראה, שיעור ההכנסות מהעבודה הוא 33%. הכנסות אחרות מבני משפחה וכדומה, מהוות 13.5%, הרבה יותר ביחס לכל המדינות האחרות. התוצאות מראיגות את ספינת טוריסיני: "המחקר מלמד כי

קיימת תמונה חמורה ביותר בנוגע לרמת החיים של בני משק הבית המבוגר ולאפשרות להבטיח רמת חיים כלכלית סבירה וטובה לאחר הפרישה", הם אומרים. לדבריהם, "נדרשת התערבות ממשלתית ארוכת טווח שתבטיח איכות חיים טובה לאוכלוסייה המבוגרת לאחר פרישתה מכוח העבודה".

החוקרים מציעים פתרונות שיייעו לשינוי המצב העגום של גמלאים וגמלאיות בישראל. ההצעה הראשונה – העלאת קצבת הזקנה. עם זאת, כדי להימנע מביקורת על העלאת רמת התשלומים לאוכלוסייה עשירה, מציעים החוקרים למסות את הקצבאות הניתנות לחמישון העליון.

ספיבק מתנגד להצעה להפוך את קצבת הזקנה לדיפרנציאלית ומוטת הכנסה. לדבריו, כולם ראויים לה, "מאחר שלא ייתכן שאדם שמשלם כל חייו ביטוח לאומי לא ייהנה ממנו בזקנתו. הוא

כן יכול לשלם יותר מסים". פתרון נוסף כולל אכיפה של הפרשות מעסיקים לתשלומי פנסיה לעובדי החמישון התחתון. "העובדים החלשים נתקלים לא פעם במצב שבו לא טורחים להיפריש עבורם כספים עבור הפרישה", אומרים החוקרים.

בנוסף, ניתן לעודד עבודה אחרי גיל הפרישה כחלק מהתמודדות עם עלייה בתוחלת החיים. זאת, תוך מאבק בגיי לנות או קושי להשתלב בשוק העבודה אחרי גיל הפרישה. "כל הנתונים מוכיחים כי עם העלאת גיל הפרישה, עולה גם הגיל שבו עובדים. עוד כמה שנות עבודה מאפשרות הרחבת תשלומי הפנסיה עתידיים", אומר טוריסיני.